

Shelter

Sara Appelgren, Marielle Nylander, Patrik Quist, Thure Schelin, Mikael Åkerman Örnsköldsviks museum och konsthall, till 25 augusti

I korsningen mellan konst, hantverk och etnologi har Örnsköldsviks museum sammanfört arbeten från olika discipliner till en attraktiv utställning med samlingsnamnet Shelter. Till den engelska titeln har man fogat de svenska orden skydd och rum. Det ena en översättning, det andra ett vidare rumsligt begrepp. Därmed rymmer utställningen mer än man väntar sig utifrån den knapphet ordet *shelter* antyder.

Lockelsen i begreppet *shelter* kan bero just på tolkningsmöjligheterna. Det är ofta förekommande i texter och titlar såväl i litteraturen som i konst- film- och musikvärlden. Dock brukar begreppet innebära en enkel konstruktion av något slag, ett erbjudande om elementärt skydd. Men inte så mycket mer. För mig står ordet för en nödtorft. Dit tar man sin tillflykt i nödens stund.

En som tagit itu med begreppen är Patrik Quist, förra årets Bror Marklund stipendiat. Han gör inte anspråk på att definiera ordet *shelter* men däremot det besläktade svenska begreppet skjul, som dock saknar den beskyddande aspekt som ordet *shelter* innehåller. Ett centralt skjul i konsten är exempelvis Robert Smithsons *Partially Buried Wood Shed* uppfört på Kent State University 1970. Envetet har Quist dokumenterat denna företeelse i Sverige och i USA. Hans väl belagda undersökning blir utställningens stöttepelare. I närstudier skärskådar han skjulets alla dimensioner och drar en gräns mot det som inte uppfyller kriteriet. Begreppet skjul är mera burdust än det mildt inbjudande shelter. Den skevande konstruktion han skapat med säckar från Edsele såg lever dock upp till det sistnämnda. I bildsviten *På besök i detta landet* har dokumentationen av skjul återanvänts i målade scenerier där det mesta är på väg mot sammanbrott av och i varierande natur.

Då man träder in i det rum som skapats av Mikael Åkerman tror man sig ha kommit till museets etnologiska basutställning, möjligen med bidrag av fjärrlån från Gammelgården i Myckelgensjö. Färg och doft ger sådana signaler. Men alltihop är Mikael Åkermans egna grejor, nyligen framställda av honom själv inför en planerad årslång vistelse i Uralbergen. Här kan man också tala om envetenhet. Han har tänkt sig in i allt och med bred materialkunskap framställt vad han tror sig behöva i Urals terräng och klimat. Det är präglad av en nödvändighetens estetik som kan upplevas som vacker. Den museala iscensättningen lockar besökaren innanför tröskeln. Därifrån är steget inte långt till den envetenhetens lov som Sune Jonsson filmat med fjällbonden Alfred Israelsson som aktör. Vi får se hur Israelsson småpratande och omgiven av vårvinterns fjällnatur med lätt hand framställer två av de objekt som Mikael Åkerman funnit livsnödvändiga; ett par skidor för fjällterräng. I filmen tar det 53 minuter. Den yngsta publiken har sannolikt inte sett någonting skildras så långsamt. Varje minut motiverar just därför filmen plats i utställningen.

Flyktiga scener som utspelade sig i Örnsköldsviks stadsliv fångades av Thure Schelin den 7 oktober 1959. Med sin kamera förevigade han den zigenska familjen Taikon i det läger som de återkommande reste i stadens centrum. De bodde i Lungviksparken strax utanför museet och stadens burgna, officiella fasader var då en lika stark kontrast till deras tillfälliga byggen som nu när bilderna från deras tillflykt installerats i samma park. Det är en underbar lyckträff i utställningen och just här definieras begreppet *shelter* som bäst. Fokus ligger på människorna. Men de efemära byggen som var deras hem ingick kortvarigt och självklart i stadsbilden om vilket de fotografiska bilderna påminner.

Också Marielle Nylanders och Sara Appelgrens medium är fotografiet. Båda intresserar sig för det moment då jaget skapar sig själv och blir till den personlighet som träder ut bland andra. För Nylander är detta skapande rumsligt förankrat. Människan skapar rum och skapas av rum såväl i offentligheten som i det privata. Hon har fotograferat

vardagliga förbisedda skrymslen och vrår, de triviala mellanrum som ger plats åt drömmar eller möjligen begränsar dem. För Appelgren sker tillblivelsen närmast rituellt, i ögonblick av koncentration framför spegeln. Bilderna av dessa kreativa moment kompletteras med bilder av verkliga offentliga rum där personligheterna kan tänkas agera.

Utställningsskaparna på Öviks museum tycks ha kastat loss, spånat fritt och lyckosamt sammanfört fynd från museets olika ansvarsområden. Dock saknade jag vid mitt besök grundläggande upplysningar om flera utställare. Jag blev mycket engagerad i Åkermans vidare öden och undrar vad som för honom till Uralbergen. Jag vill också veta om Thure Schellin är jämnårig med mina föräldrar med mig själv eller min son. Först efter en sökning på nätet får jag veta att han föddes 1917 och avled 1996.

Utställningen får oss att uppmärksamma de förbisedda strukturer vi negligerar men som kan ha livsuppehållande betydelse för någon i vår närhet liksom i vår omvärld. Skjulet mitt ibland oss och i samtiden. Begreppet *shelter* visar sig ingalunda vara förlegat. Mina tankar går snart till mannen som tog sin tillflykt till den bil som stod långtidsparkerad och översnöad utanför Täfteå i vintras. Även om han själv inte är hågad ingår han i utställningens diskurs.

Rumsliga begrepp rymmer både mentala aspekter och maktförhållanden. Jag finner det därför överraskande att utställningen fogar det övergripande ordet rum till det snävare *shelter*. Man lägger beslag på ett specifikt begrepp och låter det stå för vilka rum som helst. Var och en kan någon gång ha behov av skydd och en tillflyktsort. Men i rumslighetens hierarki hör *shelter* till de lägre nivåerna och är förbehållet mindre privilegierade individer eller situationer. Det är skillnad mellan slott och koja. Liksom mellan salonger och skjul.

Text och foto: Margareta Klingberg
Volym 2012-06-07